

ПСЕВДО-ЕВФЕМІЯ ВОЄННОГО ТА ПОЛІТИЧНОГО ХАРАКТЕРУ У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

У статті в рамках загального визначення поняття евфемізму узагальнено специфічні риси псевдо-евфемії, її характеристика. Особлива увага приділяється воєнній та політичній сферам як домінантам вживання псевдо-евфемізмів у сучасній англійській мові.

В статті в рамках общего определения понятия эвфемизма сделана попытка определения специфических характеристик псевдо-эвфемии. Особое внимание уделяется военной и политической сферам как доминантам по использованию псевдо-эвфемизмов в современном английском языке.

In the article the author attempts to define the specific features and characteristics of pseudo-euphemisms within the frame of general definition of the notion "euphemism". The special attention is paid to military and political spheres being the dominants of the usage of pseudo-euphemisms in modern English.

Збагачення словникового складу сучасної англійської мови здійснюється значною мірою внаслідок явища вторинної номінації, одним з видів якої є евфемія. "Словарь лингвистических терминов" О.С.Ахмановой [1] визначає евфемізм як троп, що полягає у непрямому, прикритому, ввічливому, пом'якшуючому позначенні якогось предмета чи явища. В сучасних мовах високорозвинених народів, до яких належить англійська, евфемізми мають дещо іншу природу. Крім того, що їх вжиток зумовлюється соціальними нормами спілкування й поведінки, прагненням дотримуватись правил ввічливості та не образити співрозмовника, в останні роки евфемізовані сигніфікати лексику часто вживаються для приховування певних аспектів реальності.

Комплексний підхід до вивчення лексичних, морфологічних, семантичних і структурних особливостей евфемізмів, історичних та лінгвальних чинників, що зумовлюють постійний розвиток і зміни евфемізованої лексики, є достатньо актуальним у поєднанні з вивченням проблеми відношення мови і дійсності, мови і картини світу.

Евфемістичні сигніфікати лексику не раз служили матеріалом наукових досліджень, і хоча явище так званої "псевдоевфемії" вже частково піддавалося аналізу в праці Т.М.Беляєвої та В.А.Хомякова [2], спробуємо розглянути його в дещо іншому ракурсі. На думку вище згаданих авторів, псевдоевфемізмами виступають слова та вирази, що свідомо вживаються мовцями в переносному значенні для алегоричного завуальовання непристойностей. Згадані одиниці притаманні міським соціальним діалектам жителів Лондона та чорношкірих США, зберігають вульгарну конотацію і не мають на меті дезінформувати реципієнта. В цій статті до псевдоевфемізмів відноситимемо одиниці вторинної номінації, семантика яких, викликаючи хибні асоціації, вводить в оману читача чи співрозмовника і веде до неадекватного сприйняття ним важливої інформації.

Евфемізми англійської мови зазнають постійних змін та трансформацій. Сферами табу та евфемії для сучасного суспільства є переважно поняття расової дискримінації, грошей, смерті та політики. Предметом нашої уваги є військово-політична сфера, оскільки саме вона породила найбільшу кількість псевдоевфемізованих сигніфікатів.

На думку Х.Роусона, евфемізми можна поділити на два основні типи - позитивні та негативні. Позитивні підвищують статус предметів та явищ, надаючи їм величнішого та важливішого звучання. Негативні ж – понижують значення, таким чином, функціонуючи як дисфемізми [6, 13]. Х.Роусон є одним з небагатьох лінгвістів, які вважають дисфемізми підвидом евфемізмів, а не виділяють їх в окрему групу.

Серед позитивних евфемізмів є назви багатьох сучасних професій і занять: *help (servant), working girl (whore), vice president (middle manager)*, особистих ознак виявів поваги та установчих термінів, що перетворюють *madhouses* в *mental hospitals*, *hospitals* – в *medical centers*, *colleges* – в *universities*, *small business establishments* – в *emporiums, parlors, salons, shoppes* та *studios*.

Бажання покращити враження про оточуюче середовище є очевидним в географічних назвах, як, наприклад, у випадку із зовсім не зеленою Гренландією (*Greenland*) та в присвоєнні маленьким містам назви *cities*. Згадані вище приклади можна віднести до розряду "справжніх" евфемізмів, оскільки вони не вводять реципієнта в оману, а лише підвищують в його свідомості статус певних понять та явищ.

Однак деякі усвідомлені евфемізми ведуть до двозначності, утворюючи наче своєрідний код: евфемізм завуальовує "щось інше", і всі вдають, що це "щось інше" не існує. Намір може

здаватися благородним: наприклад, спрямувати думки людей в правильне русло – нейтралізувати граматичну категорію роду, замінюючи *freshmen* назвою *fresh people*, а *waiters* – *waitrons*, применшити труднощі фізично неповноцінних осіб. Якими б похвальними не були ці наміри, саме функція пом'якшувати, завуальовувати прикору небажану дійсність робить евфемізми привабливими для людей та установ, яким є що приховувати, і які не бажають чи бояться говорити правду про сферу своєї діяльності.

Саме у таких випадках та ситуаціях, коли явним є намір не так уникнути образи, як щось приховати, ми вступаємо в сферу псевдоевфемізмів, де навмисні усвідомлені елементи багатозначності й лицемірства набувають загрозливих розмірів. Ось деякі з термінів, якими користуються організації ЦРУ та ФБР, та воєнної сфери: вбивство передається як *executive action*, нелегальне проникнення в квартиру – як *black bag job*, а бомбардувальники – як *weapons systems*. До цієї групи належать і евфемізми сфери реклами, де *small* стає *medium* (якщо не *large*); великий бізнес, де робітники *are dehired*, коли корпорації *rightsizes themselves*, та малий бізнес, де пральні на розі вихваляють як *world-class outfits*.

До псевдоевфемізмів також належать приклади зі сфер:

- тюремного бізнесу, де одиночні камери подаються як *adjustment centers*, *quiet cells* або *seclusion*, а тюремне ув'язнення – як *protective custody* чи *re-education camp*;
- атомної енергетики, де найдрібніші нещасні випадки є *abnormal occurrences* чи *simple events*, в той час як серйозні аварії – *core rearrangements* чи *energetic disassemblies*;
- політики, де *gross errors* подаються як *misspeaking*, де брехня є *inoperative statements*, кандидати практикуються у *comperative campaigning*, а підвищення податків подається народу як *revenue enhancements* чи *user fees*.

Більша частина політичної лексики проникла в евфемістичний словник в 60-і р. XX ст. під час війни США у В'єтнамі. Спеціально створена підмова, що отримала назву *Vietlish* (від злиття двох слів *Vietnam* та *English*), мала на меті приховати справжні наміри війни США проти в'єтнамського народу. На думку А.Кацева, до найбільш розповсюджених евфемізмів цієї групи належать:

- *involvement* (вторгнення) замість *aggression in Vietnam* (агресія у В'єтнамі);
- *job* (робота) замість *air raid* (повітряний наліт);
- *atomic device* (атомна установка) замість *atomic bomb* (атомна бомба);
- *operation, action, program* (операція, акція, програма) замість *attack* (атака);
- *limited air strike* (обмежений повітряний удар) замість *bombing* (бомбардування);
- *pacification center* (центр умиротворення) замість *concentration camp* (концентраційний табір);
- *by-products* (побічні продукти) замість *killed citizens* (вбиті) [3, 68-69].

Аналіз "NTC's Dictionary of Euphemisms" [4] дозволяє виділити близько 120 одиниць вторинної номінації воєнно-політичної сфери, переважну більшість з яких можна віднести до псевдоевфемізмів. Підставою евфемізації термінів даної сфери є необхідність пом'якшити чи приховати страждання, шкоду та насильства, які є наслідками воєн.

Саме поняття війни в американському варіанті англійської мови евфемізується пом'якшуваними лексемами *conflict, emergency, international crisis, police action*, а воєнна окупація замінюється нейтральним терміном *presence*. Існують навіть евфемізми для позначення певних історичних подій: Громадянська війна в США 1861-1865рр. завуальовується словосполученням *the late unpleasantness*. Цілком невинна, на перший погляд, сполука *camp follower* несе негативну конотацію, позначаючи повію, яка на війні обслуговує солдатів в перерві між бойовими діями.

Сама особа солдата в останні роки також чомусь спричинила появу евфемізмів, серед яких *adviser* можна віднести до групи псевдо-. *To buy the farm* означає "загинути на війні", а смертельно поранених солдат називають *the white lie ward*.

У політичних колах вживання прямої номінації для позначення атомної зброї та воєнної політики вважається поганим тоном, що й веде до виникнення евфемізованих одиниць: *blip* – атомний вибух; *strategic capability* – володіння ядерними бомбами; *strategic exchange* – атомна війна; *air support, delivery* – кидання бомб з літаків; *deterrent, hardware* – ядерна зброя; *device* – ядерна бомба; *to pacify smb* – нападати. Значне поширення явища тероризму породило евфемізм *claim responsibility for something* – взяти відповідальність за здійснення терористичного акту.

Для непрофесіонала в галузі політики чи воєнної сфери згадані вище терміни в переважній більшості не є одиницями вторинної номінації, що приводить до несприйняття чи спотвореного сприйняття читачем чи слухачем поданої йому інформації. Це, в свою чергу, не передбачається метою вживання евфемізмів як засобу вторинної номінації, адже їх першочерговим завданням є не приховування

чи спотворення, а пом'якшення для сприйняття реципієнтом певних аспектів дійсності. На основі ознак, наведених вище, відносимо евфемізовані одиниці даної групи до псевдоевфемізмів.

Як і сама політика в житті суспільства, політичні евфемізми мають надзвичайно серйозний характер, тому фальсифікація фактів у цій сфері є подвійно небезпечним явищем. Найактивнішими творцями політичних евфемізмів є дипломати, оскільки їх метою є послаблення міжнародного напруження за допомогою імпліцитно-натяжових інституційних аргументів. Американський уряд має їх декілька: *bureaucratese*, *State Departmentese* та *gobble-dygoon*. Офіційною мовою Міністерства Оборони США є діалект *Pentagonese*, відомий ще під аббревіатурою *DOD*.

"NTC's Dictionary of Euphemisms" [4] дозволяє виділити групу евфемізмів, пов'язаних з явищем шпигунства: *covert operation*, *counter-intelligence*, *covert action*, *intelligence*. Організації ФБР та ЦРУ закодуються словосполученням *intelligence community*, а все, що вважається секретним та небезпечним, - евфемізмом *sensitive*. Сама особа шпигуна передається лексемами *asset*, *operative*, *attaché*, *agent*, *operator*, які для непрофесіонала означають зовсім інші поняття. Заслужує на увагу евфемізм *sleeper*, що вживається для позначення особи шпигуна, котрий чекає на завдання. Заховані мікрофони та інші пристрої для підслуховування, популярні в шпигунській справі, мають евфемізовані заміники *electronic countermeasures* та *listening device*, які, на відміну від попередніх одиниць, досить прозоро асоціюються з позначуваними предметами, і тому не належать до псевдоевфемізмів. Члени шпигунських організацій створили свою власну закодовану мову - *psyop* (*psychological operations*). Однак ця мова добре відома широкому загалу людей, оскільки вона використовувалася і популяризувалася у шпигунських романах.

Елевативні політичні евфемізми *contribution* (хабар для політика), *fellow traveller* (людина, що є прибічником комуністичної партії, але не належить до неї), *peculiar institution* (рабство в США) є псевдоевфемізмами, оскільки свідомо вживаються політичними колами для введення в оману пересічного читача чи слухача.

Вживання прямої номінації для позначення поняття вбивства ніколи не спостерігається у документах американських змов щодо усунення іноземних лідерів та захоплення територій. Прикладом можуть бути нижче подані псевдоевфемізовані одиниці: *account for somebody* – вбити; *action* – насилля; *casualty* – вбита чи поранена людина; *civilian impacting*, *collateral damage* – вбивства цивільних громадян. Комісія Розвідки Сенату дізналася, що записи ЦРУ містили численні натяки щодо *disposing of Castro* чи *doing something about Castro*. Залежно від контексту, значення цих виразів може означати у вузькому смислі “вбити Кастро”, а в широкому – “ліквідувати його уряд”.

Псевдоевфемізми подвійно небезпечні: крім введення в оману адресата, вони допомагають ще й тим, хто їх вживає, обманювати самих себе, знаходячи виправдання своїм діям, якими б ганебними вони не були.

Евфемізми знаходяться в постійному русі, і нові утворюються майже щодня. Багато з них є просто терміни на один день, які ніколи не повторюються. К. Мерфі стверджує, що вживання слова *partition* в “*Dayton Agreement*” (договір між воюючими сторонами в колишній Югославії) було б політично неправильним, тому в документі вживають термін *inter-entity boundary*.

Постає закономірне питання: чи не шкідливі евфемізми для комунікації? Американський журнал “*The Atlantic Monthly*” висвітлює погляди двох шкіл евфемії на це питання. Одна з них дотримується думки, що по-справжньому здоровому, стабільному, психологічно зрілому суспільству не потрібно було б евфемізмів. Прихильники цього напряму є послідовниками ідей Джорджа Орвела і стверджують, що виникнення нового жанру псевдоевфемізмів стає особливо небезпечним явищем [5, 37].

Інша школа евфемії, яка називає себе “*the white-blood-cell school*” погоджується, що евфемізми у деяких випадках можуть бути ознакою легкої чи серйозної патології, але в своїй більшості вони є виявом природного інстинкту самозахисту. В сучасному суспільстві навряд чи багато людей можна серйозно ввести в оману. Коли ядерну боеголовку називають *the physics package*, геноцид – *ethnic cleansing*, а побиття дружини – *getting physical*, справді важко не здогадатися, що саме насправді мається на увазі.

У переважній більшості випадків явище евфемії носить позитивний характер, завуальовуючи прикру небажану дійсність за допомогою більш прийнятних одиниць лексики. Однак, коли процеси евфемізації виходять за рамки стилістичної синонімії, ми маємо справу з описаними вище псевдоевфемізованими сигніфікатами, вживання яких має на меті спотворення важливої інформації та введення в оману читача чи співрозмовника. Отже, евфемія втрачає свої первинні функції і переходить в псевдоевфемію - явище вторинної номінації, що є шкідливим з точки зору психо- та когнітивної лінгвістики.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Ахманова О.С. Словарь лингвистических терминов. – М., 1966.
2. Беляева Т.М., Хомяков В.А. Нестандартная лексика английского языка. – Л., 1985.
3. Кацев А.М. Языковые табу и эвфемия. – Л., 1988.
4. Bertram, A. NTC's Dictionary of Euphemisms. – Chicago, 1998.
5. Murphy, C. The E Word. The Atlantic Monthly. – N.Y., 1996 – № 3.
6. Rawson, H. Dictionary of Euphemisms and Other Doubletalk. (Revised Edition). – N.Y., 1995.

Топачевський С. К.
(Житомир)

ЕТИКЕТНІСТЬ СИНТАКСИЧНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ СКЛАДНИХ РЕЧЕНЬ У ТЕКСТАХ АНГЛОМОВНОЇ КОМЕРЦІЙНОЇ РЕКЛАМИ

У статті розглянуто особливості складних речень у рекламних текстах з точки зору функціонально-комунікативної категорії етикетизації, виявлено характеристики, які оптимізують сприйняття інформації.

В статье рассматриваются особенности сложных предложений в рекламных текстах с точки зрения функционально-коммуникативной категории этикетизации, определяются характеристики, которые оптимизируют восприятие информации.

The peculiarities of composite sentences are investigated in the article from the point of functional category of etiquetization. The characteristics, which facilitate information acquisition, are described.

Орієнтація реклами на адресата і на ефективний вплив зумовлює ретельний добір змістових і формальних елементів при створенні рекламних повідомлень. Увага до фактора адресата проявляється у створенні легких для сприйняття рекламних текстів, при чому формальна організація відіграє ключову роль.

Актуальність дослідження зумовлена інтересом до реклами як одного з провідних типів дискурсу сучасного суспільства і необхідністю дослідження функціонально-комунікативної категорії етикетизації, яка характеризує врахування фактору адресата при породженні дискурсу [3].

Аналіз робіт присвячених рекламному дискурсу дозволяє стверджувати, що загальна тенденція до простоти синтаксичної організації [1; 2, с. 13; 4, с. 1, 6-10; 6, с. 13; 7, с. 51; 12, с. 5 та ін.] зумовлює меншу кількість складних речень у рекламних текстах у порівнянні з простими. Ускладненість синтаксичної будови прямо пропорційна величині жанру рекламного повідомлення [5, с. 6; 11, с. 144]; вживання складних речень характерно для середніх і великих рекламних жанрів з обсягом текстової частини понад 6 речень.

Етикетизація, як категорія, властива будь-якому типу дискурсу і знаходить реалізацію у лінгвальних одиницях різних рівнів [3]. **Метою статті** є дослідження проявів етикетності синтаксичної організації складних речень у текстах англomовної комерційної реклами. **Завданнями** дослідження є розглянути ознаки складних речень, які забезпечують легкість сприйняття і інтерпретації інформації. До таких ознак належать:

а) характер вираження відношень між предикативними основами складного речення: експліцитний (сполучниковий) / імпліцитний (безсполучниковий);

б) кількість сурядних речень у складносурядному реченні; кількість підрядних речень і ступінь їх підрядності у складнопідрядному;

в) поширеність/непоширеність речень і їх семантична елементарність/неелементарність;

г) позиція підрядного речення щодо головного (у складнопідрядних реченнях).

Матеріалом дослідження були 833 складних речення, вибраних з рекламних оголошень британської і американської англomовної преси (Cosmopolitan, Financial Times, House & Garden, In Britain, National Geographic, The Economist, Newsweek, What's On), з рекламних роликів на телеканалах CNN, BBC, Travel Channel, а також з мережі Інтернет.

Результати нашого дослідження свідчать, що домінує експліцитне вираження відносин між предикативними основами, тобто за допомогою сполучних засобів, що вважаємо проявом етикетизації, оскільки у такий спосіб полегшується сприйняття інформації.

У 83% складносурядних речень відношення між сурядними частинами виражено сполучними засобами, у 17% – безсполучниково. Характерним типом зв'язку що може виражатися безспо-